

ЗАТВЕРДЖУЮ
Віцепрезидент з наукової роботи
Київського національного
університету культури і мистецтв

Юлія ТРАЧ

«*мисто*» 2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Яреми Івана Івановича «Цифрова трансформація діяльності
публічних бібліотек: міжнародний досвід та українські практики»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 Культура і мистецтво
зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Актуальність теми дослідження. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій докорінно трансформує функціонування публічних бібліотек, змінюючи їхню місію, професійні ролі та формати діяльності в умовах цифрового суспільства. Цифровізація набуває характеру не лише технологічного оновлення, а комплексної інституційної, культурної та соціальної трансформації. Утім, події останніх років – пандемія COVID-19 та повномасштабна війна – виявили критичну залежність бібліотек від ефективності цифрових комунікацій і онлайн-сервісів та виявили як потенціал, так і слабкі місця бібліотечної цифрової інфраструктури.

Публічні бібліотеки України активно включені до загальнодержавних процесів цифровізації, які відбуваються в руслі політики розвитку цифрового суспільства та європейської інтеграції, однак ці процеси залишаються нерівномірними й супроводжуються різними рівнями технологічного забезпечення, нестачею стратегічних орієнтирів та методичних рекомендацій.

Водночас бібліотеки відіграють важливу соціальну роль як провайдери інформаційної культури, цифрової грамотності та рівного доступу до знань, що набуває особливої ваги в умовах цифрової нерівності, поширення дезінформації та зростання уразливості окремих груп населення.

Стан цифровізації бібліотек зумовлює потребу в системному науковому осмисленні закономірностей, динаміки та наслідків їхньої цифрової еволюції. Необхідність узагальнення міжнародного досвіду та зіставлення його з українськими практиками є ключовою умовою для виявлення ефективних моделей, інструментів і механізмів адаптації світових підходів до національного контексту. Потреба у виробленні методично обґрунтованих шляхів оптимізації діяльності бібліотек у цифровому середовищі обумовлена не лише технологічними викликами, а й широким суспільним запитом на розвиток цифрової грамотності, подолання цифрової нерівності та забезпечення стійкості інформаційних інституцій у кризових умовах. Вимагають наукового аналізу й подальшого концептуального узагальнення й нові практики, сформовані у відповідь на пандемію та війну. Зрештою, аналіз наукової літератури підтверджує, що сучасні дослідження здебільшого фокусуються на прикладних технологічних аспектах, тоді як теоретичні, методологічні й стратегічні виміри цифрової трансформації залишаються розробленими фрагментарно. Усе це підкреслює необхідність комплексного дослідження цифрової трансформації бібліотек, здатного інтегрувати різні наукові перспективи та сформулювати цілісне бачення закономірностей цифрових змін.

Отже, вибір дисертантом теми дослідження зумовлений її високою актуальністю для теорії та практики бібліотечно-інформаційної діяльності, наявністю суттєвих невирішених теоретичних і методичних питань, а також необхідністю наукового осмислення процесів цифрової трансформації публічних бібліотек.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Дисертація виконана у рамках цільової комплексної програми науково-

дослідницької роботи Київського національного університету культури і мистецтв «Актуальні проблеми інформаційно-комунікаційної науки й освіти» (державний реєстраційний номер 0118U100212) та «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа як предмет комплексного дослідження: теорія, історія, практика» (державний реєстраційний номер 0124U001231) і пов'язана з планом наукової і навчально-методичної роботи кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Університету.

Мета дослідження – на підставі з'ясування світових тенденцій та вітчизняних практик цифрової трансформації публічних бібліотек визначити стратегічні напрями їхнього розвитку в умовах цифрового середовища.

Особистий внесок здобувача. Результати дослідження є особистими напрацюваннями дисертанта. Наукові праці, які розкривають основні положення дисертації, є одноосібними. Наукові положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, отримано здобувачем особисто.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у дисертаційному дослідженні І. І. Яреми, є методологічно обґрунтованими і достовірними, ґрунтуються на комплексному аналізі цифрової трансформації діяльності публічних бібліотек в умовах становлення інформаційного суспільства.

Структура і зміст дисертації, послідовність викладення основних положень роботи свідчать про повноту розкриття поставлених дисертантом завдань у межах наукового дослідження. У дисертації чітко сформульовано усі складові вступної частини роботи: обґрунтування вибору теми дослідження, мету і завдання, наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів, об'єкт і предмет дослідження, його структуру тощо, що засвідчує про орієнтацію дисертанта у проблемі, уміння працювати з масивом наукової літератури та джерельної бази.

Проаналізувавши стан опрацювання проблем цифровізації бібліотек у вітчизняному й зарубіжному науковому дискурсі, дисертантом визначено

основні теоретичні засади цифрової трансформації бібліотек. Зокрема, виявлено нерівномірність дослідження теми: техніко-технологічні аспекти представлені значно ширше, ніж інституційні та концептуально-теоретичні виміри. Встановлено, що цифрова трансформація бібліотек досліджується переважно у прикладній площині, тоді як методологічні засади, стратегічні орієнтири та соціокультурні наслідки потребують глибшого осмислення. Обґрунтовано необхідність комплексного методологічного інструментарію, який дозволяє інтегрувати різні ракурси аналізу та оцінити цифрову трансформацію як системне явище.

Для дослідження проблеми дисертантом використано широку джерельну базу дослідження, зокрема, нормативно-правові акти України щодо інформаційної діяльності, цифровізації, діяльності бібліотек та ін.; контент сайтів українських і зарубіжних бібліотек; матеріали, розміщені на сайтах українських і зарубіжних організацій, установ, агенцій, об'єднань; матеріали новинних сайтів; блоги та ін. Проаналізувавши джерельну базу і наукові праці з теми дослідження, дисертант підсумовує, що джерельний масив є широким, проте нерівномірним, існує помітна насиченість прикладними дослідженнями й брак системних, концептуально орієнтованих праць.

У дисертації послідовно та логічно висвітлено основні вагомні аспекти дослідження. Зокрема, обґрунтовано, що цифрова культура в інформаційно-бібліотечній сфері – це система принципів і цінностей у корпоративній культурі, що характеризує використання технологій для взаємодії з користувачами і вирішення завдань з їхнього ефективного обслуговування. Цифрова грамотність охоплює не лише технічні вміння користування цифровими інструментами, а й ширший комплекс цінностей, норм поведінки, критичного мислення та відповідального ставлення до інформації. За результатами дослідження ключових тенденцій та моделей розвитку, встановлено, що світові цифрові бібліотечні проєкти не лише популяризують культурну та наукову спадщину, надаючи до неї вільний доступ, але й стимулюють модернізацію бібліотечної інфраструктури та трансформацію

комунікацій. Обґрунтовано, що діяльність публічних бібліотек характеризується стратегічним переходом до сервісно-орієнтованої, багаторівневої та інтеграційної моделі. Дослідивши еволюцію концептуальних моделей розвитку бібліотек у цифрову добу, дисертантом обґрунтовано концептуальні етапи розвитку: «Бібліотека 2.0»; «Бібліотека 3.0»; «Бібліотека 4.0»; визначено особливості впровадження цих концепцій в українських публічних бібліотеках. Обґрунтовано необхідність переосмислення місії публічних бібліотек, їхньої трансформації в інтелектуальні центри та технологічні хаби, що демонструють стратегічне лідерство у процесі цифрової трансформації на рівні громад.

Висновки ґрунтуються на комплексному аналізі міжнародного та українського досвіду цифрової трансформації діяльності публічних бібліотек. У висновках підтверджено усі положення, винесені у наукову новизну.

Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості.

Здійснений здобувачем аналіз світових цифрових проєктів (World Digital Library, Europeana, Gallica, Trove) та українських ініціатив (програма «Бібліоміст», медіатеки, LvivOpenLab) дозволив виявити спільні тенденції та національні особливості цифровізації публічних бібліотек. Це має важливе значення для розробки державної політики цифровізації бібліотечної сфери та адаптації кращих світових практик до вітчизняних умов.

Здобувачем виявлено етапи цифрової модернізації бібліотек від «Бібліотеки 2.0» до «Бібліотеки 4.0» у контексті української бібліотечної практики. Обґрунтовано концептуальні особливості кожного етапу та встановлено нерівномірність їх впровадження в українських публічних бібліотеках. Це дослідження має значення для стратегічного планування розвитку бібліотек та визначення пріоритетів їхньої модернізації.

У дисертації розвинуто уявлення про роль цифрової культури та цифрової грамотності як концептуальної основи трансформації бібліотечної сфери. Здобувачем обґрунтовано, що вони охоплюють не лише технічні

компетентності, а й ціннісні орієнтири, норми поведінки та відповідальне ставлення до інформації. Встановлено, що підвищення цифрової грамотності бібліотекарів є ключовим чинником впровадження технологій, а цифрова культура визначає якість комунікації у цифровому середовищі. Результати мають практичне значення для розробки освітніх програм підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

Здобувачем розвинуто положення про партнерську взаємодію бібліотек з інституціями різних секторів як критичний чинник успішної модернізації. Визначено ключові форми партнерства: галузеве, міжсекторальне, міжнародне та соціальне. Обґрунтовано значення міжінституційної співпраці бібліотек, архівів і музеїв для створення консолідованих електронних ресурсів культурно-історичної спадщини. Партнерство є передумовою для інтеграції національного бібліотечно-інформаційного ресурсу у світовий простір.

У дисертації розвинуто уявлення про інноваційні сервіси та нові форми діяльності публічних бібліотек, зумовлені впровадженням цифрових комунікацій, штучного інтелекту та технологій Веб 4.0. Здобувачем доведено критичну важливість цифрових комунікаційних каналів (соціальні мережі, месенджери, онлайн-платформи), особливо в період пандемії та війни. Обґрунтовано необхідність використання штучного інтелекту, великих даних, хмарних обчислень, блокчейну для автоматизації процесів, персоналізації обслуговування та протидії дезінформації. Встановлено, що цифровізація трансформує функції бібліотек, перетворюючи їх на аналітичні центри, здатні забезпечувати громаду якісною, перевіреною та систематизованою інформацією.

Здобувачем удосконалено методологічні засади вивчення цифрової трансформації бібліотек, які інтегрують соціокомунікаційні, культурологічні, інституційні та управлінські перспективи. Обґрунтовано необхідність комплексного методологічного інструментарію для аналізу цифрової трансформації як багатовимірного процесу – технологічного, організаційного, культурного та соціального. Визначено проблемні зони для подальшого

вивчення: стратегії цифрового розвитку, механізми управління змінами, комунікаційні моделі взаємодії з громадою, роль бібліотек у формуванні цифрових компетентностей суспільства.

У дисертації удосконалено положення про стратегічні напрями розвитку публічних бібліотек в умовах цифровізації. Здобувачем обґрунтовано трансформацію їхньої місії від традиційних книгосховищ до інтелектуальних центрів, технологічних хабів та платформ для розвитку громадянського суспільства. Визначено ключові завдання: розвиток техніко-технологічної бази, навчання працівників і населення цифровим навичкам, забезпечення доступу для всіх категорій громадян, створення інноваційних проєктів, активна участь у ліквідації цифрової неграмотності. Результати мають практичне значення для розробки стратегій цифрового розвитку та удосконалення державної політики у бібліотечній сфері.

Ступінь наукової новизни одержаних результатів є високим. Вперше у вітчизняній науці здійснено комплексне дослідження цифрової трансформації публічних бібліотек України в контексті міжнародного досвіду, виявлено етапи еволюції від «Бібліотеки 2.0» до «Бібліотеки 4.0» у контексті української практики. Суттєво розвинуто уявлення про цифрову культуру та цифрову грамотність як концептуальну основу трансформації, партнерську взаємодію бібліотек з інституціями різних секторів, інноваційні сервіси та нові форми діяльності. Удосконалено методологічні засади вивчення цифрової трансформації та положення про стратегічні напрями розвитку публічних бібліотек.

Значущість результатів дослідження полягає у формуванні комплексного наукового уявлення про цифрову трансформацію публічних бібліотек як багатовимірний процес, що охоплює технологічні, організаційні, культурні та соціальні виміри. Результати можуть бути використані для удосконалення державної політики у сфері бібліотечної справи, розробки стратегій цифрового розвитку, підготовки освітніх програм для підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, створення інноваційних проєктів

цифровізації бібліотечної діяльності, а також у подальших наукових дослідженнях проблем цифрової трансформації соціокомунікаційної сфери.

Теоретичне значення дослідження. У дисертаційній роботі знайшли теоретичне обґрунтування основні положення і висновки щодо цифрової трансформації діяльності публічних бібліотек. Зокрема, констатовано, що проблематика цифрової трансформації публічних бібліотек сформувалася на перетині кількох наукових напрямів, серед яких ключовими є дослідження цифрової культури, модернізації бібліотечної діяльності та розвитку компетентностей у сфері цифрових технологій; у вітчизняному й зарубіжному науковому дискурсі посилюється увага до структурних змін, що відбуваються в бібліотеках під впливом цифровізації. Підсумовано, що методологічні підходи, залучені у сучасних дослідженнях, утворюють розгалужене поле, яке включає соціокомунікаційні, культурологічні, інституційні, управлінські та інформаційні перспективи. У роботі набули уточнення такі поняття, як «цифрова культура» «цифрова грамотність», «цифрова трансформація» та ін., доведено, що цифрова культура та цифрова грамотність становлять концептуальну основу цифрової трансформації бібліотечної сфери. Важливе теоретичне значення має висновок, що цифровізація постає не лише як технологічне оновлення, а як комплексна культурна та організаційна трансформація, що визначає стратегічні орієнтири розвитку сучасних публічних бібліотек. У роботі досліджено інноваційні сервіси та нові форми діяльності публічних бібліотек в умовах цифровізації, проаналізовано комплекс інноваційних технологій, що впроваджуються у діяльність публічних бібліотек, зокрема, штучний інтелект, блокчейн, біометрія тощо, обґрунтовано необхідність державного регулювання та фінансування для подолання критичних викликів.

Для досягнення мети дослідження дисертантом використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів. Системний підхід застосовано для розгляду цифрової трансформації бібліотек як цілісного багатовимірного процесу, що охоплює технологічний, організаційний, культурний і соціальний

виміри. Порівняльний аналіз дозволив зіставити міжнародний досвід цифровізації бібліотек з українськими практиками, виявити спільні тенденції та національні особливості цифрової трансформації. Метод контент-аналізу застосовано для опрацювання наукових публікацій, нормативно-правових документів, стратегічних програм та звітів про діяльність бібліотечних установ. Історико-хронологічний метод дав змогу простежити етапи еволюції концептуальних моделей розвитку бібліотек від «Бібліотеки 2.0» до «Бібліотеки 4.0». Метод узагальнення використано для формулювання висновків, виявлення закономірностей та тенденцій цифрової трансформації публічних бібліотек. Метод класифікації дозволив систематизувати форми партнерства бібліотек, типи цифрових проєктів та види інноваційних технологій, що впроваджуються у бібліотечну діяльність. Комплексне застосування зазначених методів забезпечило всебічне вивчення проблематики цифрової трансформації публічних бібліотек та досягнення поставленої мети дослідження.

Теоретичні положення роботи можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях проблем цифрової трансформації соціокомунікаційної сфери.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання для розробки стратегій цифрового розвитку публічних бібліотек України на загальнодержавному та регіональному рівнях, удосконалення нормативно-правової бази у сфері бібліотечної справи, формування державної політики цифровізації бібліотечно-інформаційної сфери. Результати дослідження можуть бути застосовані у практичній діяльності публічних бібліотек для впровадження інноваційних сервісів, оптимізації партнерської взаємодії з інституціями різних секторів, розробки проєктів цифрової трансформації. Матеріали дисертації можуть використовуватися у навчальному процесі закладів вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для підготовки та підвищення

кваліфікації бібліотечних фахівців, розробки освітніх програм з питань цифровізації бібліотечної діяльності.

Достовірність одержаних результатів. Достовірність одержаних результатів у дисертаційному дослідженні І. І. Яреми забезпечується використанням як широкої теоретичної бази, що включає фундаментальні праці вітчизняних та провідних зарубіжних науковців з проблематики розвитку публічних бібліотек, цифровізації та ін., так і значного фактичного матеріалу (проаналізовано контент сайтів як українських, так і зарубіжних публічних бібліотек; організацій, установ, агенцій, об'єднань та ін.). Дисертантом проаналізовано державну політику України щодо формування нормативних рамок цифровізації, розвитку цифрових компетентностей та створення умов для інтеграції публічних бібліотек у нові комунікаційні моделі. Достовірність та обґрунтованість отриманих наукових результатів також забезпечують задіяний комплексний підхід до вирішення поставлених завдань, використання різноманітних методів дослідження та широкої джерельної бази. У результаті проведеного дослідження комплексно проаналізовано цифрову трансформацію діяльності публічних бібліотек в умовах становлення інформаційного суспільства; на підставі з'ясування світових тенденцій та вітчизняних практик цифрової трансформації публічних бібліотек визначено стратегічні напрями їхнього розвитку в умовах цифрового середовища. Достовірність результатів дослідження підтверджується публікацією основних результатів дослідження у фахових наукових виданнях України; апробацією основних положень і результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

У Висновках узагальнено такі результати дослідження:

1. Цифрова культура та цифрова грамотність становлять концептуальну основу цифрової трансформації бібліотечної сфери, охоплюючи не лише технічні вміння, а й цінності, норми поведінки, критичне мислення та відповідальне ставлення до інформації. Цифрова культура визначає якість комунікації між бібліотекою та користувачами, формуючи новий тип взаємодії

у цифровому середовищі. Цифровізація постає як комплексна культурна та організаційна трансформація, що визначає стратегічні орієнтири розвитку сучасних публічних бібліотек. Вона фундаментально трансформує місію та функції публічних бібліотек: публічна бібліотека в Україні перетворюється на соціальний інститут, що забезпечує рівний та багатоформатний доступ до інформації. Посилюючи традиційні функції (пізнавальну, просвітницьку, культурно-виховну, комунікаційну), сучасна бібліотека виводить на передній план аналітичну діяльність, перетворюючись на лабораторію комплексного опрацювання даних. Бібліотеки стають повноцінними аналітичними центрами, здатними забезпечувати громаду якісною, перевіреною та систематизованою інформацією.

2. Цифрова трансформація публічних бібліотек є багатовимірним процесом, що охоплює технологічний, організаційний, культурний та соціальний виміри. Це комплексна зміна організаційної культури, професійних компетентностей, форм роботи з користувачами та ролі бібліотеки в суспільстві та її функцій: від накопичення знань до комплексного обслуговування користувачів із пріоритетом загальнолюдських цінностей та безперешкодного доступу до знань, що підтверджує зміну ідеології від масової до демократичної, читачецентриської інституції. Успішність процесу залежить від консолідованих зусиль держави, бібліотечної спільноти, партнерських організацій та користувачів у формуванні нової моделі публічної бібліотеки – відкритої, інноваційної, орієнтованої на потреби громади та інтегрованої у глобальний інформаційний простір. Ефективна цифровізація вимагає освоєння нових моделей роботи, які інтегрують друковані та електронні ресурси, перетворюючи бібліотечний простір на платформу для розвитку громадянського суспільства.

3. Державна політика України демонструє послідовне формування нормативних рамок цифровізації для розвитку цифрових компетентностей та інтеграції публічних бібліотек у нові комунікаційні моделі. Утім, технологічна трансформація детермінує критичні виклики, що вимагають державного

регулювання та фінансування: інформаційна безпека електронних систем, боротьба із загрозами шахрайства, запобігання технологічному старінню обладнання. Необхідний системний підхід, що включає розробку стратегій фінансування, підготовку нормативно-правової бази, організацію навчання персоналу та створення механізмів технічної підтримки. Без належної державної підтримки публічні бібліотеки не зможуть повноцінно реалізувати потенціал цифрової трансформації.

4. Світові цифрові бібліотечні проєкти (World Digital Library, Europeana, Gallica, Trove) демонструють створення глобальних інтеграторів та національних платформ, плідну міжнародну інтеграцію. Ці проєкти популяризують культурну спадщину, стимулюють модернізацію бібліотечної інфраструктури та трансформацію комунікацій. Інтеграція цифрових проєктів із традиційними фондами створює «гібридні бібліотеки». Зростання інформаційно-комунікаційного потенціалу призводить до техніко-технологічних, організаційних та структурно-функціональних трансформацій депозитаріїв суспільної пам'яті.

Цифровізація публічних бібліотек України реалізується через проєктний підхід (програма «Бібліоміст», медіатеки, LvivOpenLab), що демонструє впровадження європейських стандартів. Такі осередки поєднують різні типи ресурсів, створюючи гібридний простір для навчання та обміну знаннями. Проєкти стають точками росту для модернізації бібліотечної сфери. Водночас дається взнаки нерівномірність цифровізації у різних регіонах, зумовлена фінансовими можливостями та мірою готовності працівників до впровадження інновацій. Національні цифрові проєкти потребують розбудови з урахуванням конкретних кроків з акумулювання та поширення культурної спадщини. Держава несе першочергову відповідальність за створення та підтримку таких проєктів, які формуються національними бібліотеками і включають бібліотечні, архівні та музейні ресурси.

5. Стратегічний перехід публічних бібліотек до сервісно-орієнтованої, багаторівневої та інтеграційної моделі передбачає партнерство з інституціями

різних секторів, найпродуктивнішими серед яких є галузеве, міжсекторальне, міжнародне та соціальне. Інформаційно-комунікаційна взаємодія дозволяє долати відомчу відособленість та створювати єдине бібліотечно-інформаційне середовище. Міжінституційна співпраця бібліотек, архівів і музеїв спрямована на формування єдиного комунікаційного простору та створення консолідованих електронних ресурсів культурно-історичної спадщини.

6. Концептуальними етапами інноваційного розвитку бібліотечної сфери є: «Бібліотека 2.0» (орієнтація на користувача, соціальне збагачення, активна участь користувачів у формуванні контенту); «Бібліотека 3.0» (семантичний веб, електронні колекції з розширеними можливостями пошуку, гібридна модель посередництва); «Бібліотека 4.0» (штучний інтелект, Інтернет речей, симбіотична взаємодія користувачів, бібліотекарів і комп'ютерів, персоналізовані послуги, технологічні хаби). Впровадження цих концепцій в українських публічних бібліотеках відбувається нерівномірно та вимагає злагодженої роботи бібліотечної спільноти. Наразі необхідне впровадження комплексу інноваційних технологій: штучного інтелекту (автоматизація каталогізації, пошуку, відповідей на запити), великих даних (аналіз поведінки користувачів), хмарних обчислень (забезпечення доступу), блокчейну (захист інформації, забезпечення достовірності даних), біометрії (персоналізація обслуговування). Технологія блокчейн набуває стратегічного значення для протидії дезінформації та маніпуляціям з даними.

7. Публічні бібліотеки продовжують виконувати культурно-просвітницьку місію, сприяючи розбудові інформованого демократичного суспільства. Разом із тим, серед фундаментальних викликів для бібліотек в умовах цифрового середовища: наростання інформаційних обсягів вимагає кардинальної модернізації систем збереження та обробки даних; забезпечення інформаційної безпеки та захисту особистих даних користувачів; трансформація ролі бібліотеки з традиційного сховища на «третє місце» – інтерактивний публічний простір, центр культурного розвитку та громадських

ініціатив. Ця трансформація вимагає переосмислення технологічної бази та концептуальних засад функціонування публічних бібліотек.

В умовах цифровізації ключовими завданнями для публічних бібліотек України мають стати: розвиток техніко-технологічної бази, навчання працівників і населення цифровим навичкам, розширення консультаційної роботи, забезпечення доступу для всіх категорій громадян, включаючи людей з обмеженими можливостями. Особливої ваги набуває роль бібліотек у подоланні цифрової нерівності та забезпеченні цифрової інклюзії. Критично важливим є впровадження інноваційних каналів цифрової комунікації (соціальні мережі, месенджери, онлайн-платформи, блоги), що виявилось особливо актуальним у період пандемії та війни. Це забезпечує оперативне інформування та вільний доступ до даних поза стінами бібліотеки. Цифрові канали дозволяють підтримувати постійний контакт з користувачами, проводити онлайн-заходи та консультації, але вимагають від працівників нових компетентностей у сфері цифрового маркетингу та онлайн-комунікації.

8. Для успішної діяльності публічні бібліотеки мають переосмислити свою місію, трансформуючись в інтелектуальні центри та технологічні хаби. Стратегічні завдання передбачають створення інноваційних проєктів, впровадження нових сервісів та активну участь у ліквідації цифрової неграмотності. Бібліотеки мають стати провідниками цифрової трансформації на рівні громад, демонструючи можливості технологій для покращення якості життя, навчання та самореалізації громадян.

9. Виконане дослідження окреслює ряд напрямів, що потребують подальшого наукового опрацювання. Актуальним залишається поглиблене вивчення впливу штучного інтелекту та технологій машинного навчання на трансформацію бібліотечних сервісів, зокрема автоматизацію аналітичних процесів, персоналізацію обслуговування користувачів та прогнозування їхніх інформаційних потреб. Важливим напрямом є дослідження ефективності різних моделей партнерства публічних бібліотек з інституціями освіти, культури, бізнесу та громадського сектору в умовах цифрового середовища, а

також механізмів фінансування та управління такими партнерськими проектами. Потребує окремого вивчення роль публічних бібліотек у протидії дезінформації та формуванні медіаграмотності населення, що набуває особливої ваги в контексті інформаційних війн та гібридних загроз. Перспективним також є комплексне дослідження цифрової інклюзії та подолання цифрової нерівності засобами бібліотечної діяльності, включаючи розробку адаптивних технологій для людей з особливими потребами. Особливої уваги заслуговує й аналіз трансформації професійних компетентностей бібліотечних працівників в епоху цифровізації та розробка інноваційних моделей їхньої підготовки й перепідготовки. Нарешті, актуальним залишається вивчення довгострокових соціокультурних наслідків цифрової трансформації публічних бібліотек, їхнього впливу на формування цифрового громадянства та розбудову інформаційного суспільства в Україні.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Основні положення та результати дослідження викладено у 15-ти одноосібних публікаціях, з яких: 3 статті – у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна, архівна справа», 1 стаття – у зарубіжному науковому журналі, 11 праць апробаційного характеру.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Ярема І. Бібліотека нового покоління та її роль як соціального інституту в інформаційну добу. *Вісник Книжкової палати*. 2021. № 10. С. 26–30. DOI: 10.36273/2076-9555.2021.10(303).26-30
2. Ярема І. Теоретично-методологічні основи поняття «цифрова комунікація». *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 2. С. 47–52. DOI: 10.36273/2076-9555.2022.2(307).47-52

3. Ярема І. Цифрові комунікації як інструмент інноваційної діяльності публічних бібліотек України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 10. С. 49–59. DOI: 10.31866/2616-7654.10.2022.269461

*Стаття у періодичному науковому виданні держави,
яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку
та Європейського Союзу*

4. Ярема І. Становлення цифрової комунікації в Україні. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 4 (48). С. 101–105. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.16>

Опубліковані праці апробаційного характеру

5. Ярема І. І. Роль держави в розвитку соціально-культурної сфери. *Креативні технології, підприємництво і менеджмент в організації соціокультурної сфери XXI століття* : зб. доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 жовт. 2019 р.) / наук. ред. Я. М. Мартинишин. Київ : КНУКіМ, 2019. С. 76–79.

6. Ярема І. І. Інформаційні технології в соціально-культурній сфері. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. / М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2020. С. 97–99.

7. Ярема І. І. Сутність взаємодії суспільства та влади. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–16 трав. 2020 р.). Київ, 2020. С. 72–74.

8. Ярема І. І. Інформаційна аналітика в сучасному інформаційному просторі. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : зб. матеріалів Четвертої міжнар. наук. конф. (Київ, 20–22 трав. 2021 р.) / упоряд. М. М. Цілина. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. С. 263–264.

9. Ярема І. І. Бібліотека як інститут в інформаційній ері. *Інформація та соціум*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 4 черв. 2021 р.). Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2021. С. 41–43.

10. Ярема І. І. Особливості розвитку цифрової комунікації в інформаційно-технологічних процесах сучасної України. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : зб. матеріалів П'ятої міжнар. наук. конф. (Київ, 23–24 черв. 2022 р.) / упоряд. З. М. Сverdлик, М. М. Цілина. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2022. С. 240–242.

11. Ярема І. І. Роль соціальних мереж у розвитку цифрових комунікацій. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. аспірантів, здобувачів, магістрів. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2022. С. 141–144.

12. Ярема І. І. Цифрові технології, продукти та послуги як інноваційні тренди сучасного інформаційно-цифрового середовища. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 14–16 верес. 2022 р.) / за заг. ред. В. Г. Спрінсяна; ред. кол.: Г. О. Оборський, В. Г. Спрінсян, В. М. Шейко [та ін.]; відп. за вип. О. О. Татакі. Одеса, 2022. С. 160–163.

13. Ярема І. І. 10 принципів щодо формування цифрової культури українськими бібліотеками. *Інформація та соціум* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 02 черв. 2023 р.). Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2023. С. 110–111.

14. Ярема І. І. Цифрова комунікація публічних бібліотек України. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : матер. міжнар. наук. конф., присвяч. 95-річчю ХДАК (21–22 листоп. 2024 р.). У 2 ч. / Харків. держ. акад. культури ; [під ред. доц. Н. Рябухи та ін.]. Харків : ХДАК, 2024. Ч. 1. С. 180–181.

15. Ярема І. І. Актуальні проблеми теорії, історії, практики інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Інформація, комунікація та*

управління знаннями в глобалізованому світі : зб. матеріалів Восьмої міжнар. наук. конф., м. Київ, 15–17 трав. 2025 р. / редкол.: Ю. І. Горбань, Т. В. Новальська, О. О. Каракоз [та ін.]; упоряд. О. О. Гарачковська, Л. І. Прокопенко. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2025. Ч. 2.. С. 154–156.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях: «Креативні технології, підприємництво і менеджмент в організації соціокультурної сфери XXI століття» (Київ, 2019); «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі» (Київ, 2020); «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі» (Київ, 2020, 2021, 2022, 2025); «Інформація та соціум» (Вінниця, 2021, 2023); «Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі» (Київ, 2022); «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття» (Одеса, 2022), «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, 2024).

Загальний висновок:

Вважати, що дисертаційна робота Яреми Івана Івановича «Цифрова трансформація діяльності публічних бібліотек: міжнародний досвід та українські практики», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій, поданих на здобування ступеня доктора філософії, а саме Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та Наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлень дисертації». Рекомендувати дисертаційну роботу Яреми Івана Івановича «Цифрова трансформація діяльності публічних бібліотек:

міжнародний досвід та українські практики», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуюча на засіданні кафедри
інформаційної діяльності і
зв'язків з громадськістю
доктор наук з соціальних комунікацій,
професор

Оксана ЗБАНАЦЬКА

Секретар

Євгенія КИРИЄНКО

Підпис <i>и</i>	засвідчую.
Начальник ВК <i>С. Кириченко</i>	
"14" 11	2025р.